

- гармонізації гендерних взаємин. Київ, 2018. С. 8-10.
2. Гендерні відносини: архетип, стереотип, ідентичність/ ред. Пушонкової О. А., Шевченко З. В. Черкаси, 2016. С. 6-9.
 3. Главацька О. Л. Статеворольові стереотипи як соціокультурна основа гендерної соціалізації молоді в сучасній сім'ї. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка №4*. 2014.
 4. Емірлі'ясова С. С. Про необхідність руйнування стереотипів: гендерний аспект. *Вісник Запорізького національного університету*. 2009.
 5. Кікінежді М. О. Соціальне конструювання гендеру в молодіжному середовищі: неотрадиціоналізм чи егалітаризм. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. С. 177-187.
 6. Осипова Д. В. Особенности гендерных представлений современной молодежи. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1SB1TP1h1FB5IHVmCYR1M4TAV0ZMCE1VK>. (дата звернення: 26.10.2020).
 7. Сулімова С. І. Гендерні відносини як конструкт прав людини, прав жінок. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1SB1TP1h1FB5IHVmCYR1M4TAV0ZMCE1VK>. (дата звернення: 24.11.2020).
 8. Формування у молоді гендерно-відповідальної поведінки (на прикладі українських ВНЗ) / за ред. Світайло Н. Суми. 2013. 219 с.

Кузик С. М.
магістрантка групи МСР-21
факультет педагогіки і психології
ТНПУ імені В. Гнатюка
Науковий керівник
Главацька О. Л., к. п. н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЮНАКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТ ДО ВИКОНАННЯ РОЛІ МАЙБУТНЬОГО СІМ'ЯНИНА

Актуальність теми дослідження. Сучасна учнівська молодь України зростає у складний період становлення нових соціально-економічних і соціокультурних відносин. Погіршення соціально-економічного становища сім'ї в Україні спричинило посилення

ТНПУ MAGISTERIUM

цілої низки негативних явищ: низької народжуваності, недостатнього рівня виконання батьківських обов'язків, що, відповідно, призводить до збільшення кількості розлучень, неповних сімей, позашлюбної народжуваності, масового поширення соціального сирітства, знецінення інституту сім'ї.

Особливо актуальною є ця проблема для юнаків загальноосвітніх шкіл-інтернатів, оскільки більшість із них – діти, позбавлені батьківського піклування, діти з проблемних і матеріально незабезпечених сімей, діти-сироти, які потребують особливої уваги з боку суспільства. Вихованці шкіл-інтернатів позбавлені найважливішого інституту соціалізації – сім'ї, або цей досвід має негативний асоціальний характер. Більшість юнаків загальноосвітньої школи-інтернат зовсім незнайомі з моделями чоловічої поведінки, оскільки зростали в суто жіночому оточенні – жінок-педагогів.

Необхідність підготовки молоді до сімейного життя акцентована в педагогічній спадщині П. Блонського, Г. Ващенка, Я. Коменського, А. Макаренка, І. Песталоцці, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.

Проблеми морально-педагогічної підготовки школярів до сімейного життя знайшли відображення у працях В. Барського, М. Вовчик-Блакитної, З. Зайцевої, Л. Яценко та ін.; особливості статевого виховання й статево-рольового самовизначення досліджували М. Боришевський, Т. Говорун, О. Кікінежді, Д. Колесов, І. Кон, В. Кравець, Л. Мороз та ін.; взаємодія школи та сім'ї у підготовці до шлюбу стала предметом наукових розвідок Т. Кравченко, В. Постового, Є. Сичової.

Основні напрями і принципи організації позаурочної діяльності загальноосвітніх шкіл-інтернатів, дотичної до проблеми виховання сімейних цінностей та підготовки до сімейного життя, висвітлено у працях Ю. Гербеєва, О. Голуб, Л. Канішевської, Б. Кобзаря, А. Поляничко та ін.

Метою статті є висвітлення особливостей підготовки юнаків загальноосвітньої школи-інтернат до виконання ролі сім'янина.

Виклад основного матеріалу. Згідно «Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» загальноосвітні школи-інтернати – навчальні заклади, що забезпечують дітям-

сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, умови для проживання різнобічного розвитку, виховання, здобуття освіти, професійної орієнтації та підготовки, готують дітей до самостійного життя [4].

Заклади інтернатного типу покликані здійснювати спеціально організовану навчально-виховну роботу з підготовки юнаків загальноосвітньої школи-інтернат до виконання ролі сім'янина. Значні можливості щодо цього має позаурочна діяльність.

Позаурочна діяльність у школах-інтернатах – це організовані й цілеспрямовані заняття, які проводяться у вільний від навчального процесу час для розширення знань, умінь і навичок, розвитку самостійності, індивідуальних здібностей і нахилів учнів, а також їхніх інтересів та збагачення корисного відпочинку [3; 6].

По-перше, важливим щодо підготовки юнаків загальноосвітньої школи-інтернат до виконання ролі сім'янина є використання потенціалу навчальних предметів і позаурочної діяльності, які мають бути спрямовані не тільки на формування когнітивного складника феномену «цінності сімейного життя», а й на створення простору для формування емоційно-ціннісного та поведінково-діяльнісного складників цього феномену у юнаків загальноосвітньої школи-інтернат.

По-друге, за рахунок позаурочного часу стає тривалішим контактування вихованців з педагогом, завдяки чому з'являється можливість для спостережень за учнями в різних умовах і формах діяльності, наповнення їхнього життя моральним змістом; здійснення цілеспрямованої роботи з формування цінностей сімейного життя у юнаків школи-інтернат; своєчасної діагностики і корекції сформованості цінностей сімейного життя у зазначеної категорії учнів.

По-третє, потенціал позаурочної діяльності щодо підготовки юнаків загальноосвітньої школи-інтернат до виконання ролі сім'янина передбачає залучення їх до різних видів (навчально-пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, комунікативної) діяльності, спрямованої на таку підготовку.

Отже, заклади інтернатного типу мають певні можливості для підготовки юнаків загальноосвітньої школи-інтернат до виконання ролі сім'янина, які потрібно використовувати.

ТНПУ MAGISTERIUM

Слід зазначити, що в учнів, які виховуються у закладах інтернатного типу, або повністю відсутня можливість засвоєння соціального досвіду батьків, або цей досвід має негативний асоціальний характер.

Значна кількість вихованців школи-інтернат є соціальними сиротами.

Багато дітей до того, як потрапити до школи-інтернату, пройшли сувору школу життя, повну втрат. Більшість учнів школи-інтернат – діти, позбавлені батьківського піклування, а саме: діти правопорушників, наркоманів, алкоголіків; діти-сироти; діти, які стали жертвами сексуального, фізичного насилля, діти-жебраки [1].

До школи-інтернат учні потрапляють із різних причин: частина цих дітей від народження виховувалась у суспільних закладах, що зумовлює їхні сенсорну, емоційну, материнську, когнітивну, психологічну, соціальну депривації [4].

Неоднозначно, суперечливо позначаються на підготовці юнаків загальноосвітньої школи-інтернат до виконання ролі сім'янина особливості організації життєдіяльності інтернатних закладів, а саме:

– постійне перебування вихованців в умовах колективу та вимушена адаптація до великої кількості однолітків, що виявляється в підвищеній збудженості, емоційній напрузі, тривожності та підсилює агресію учня; відсутність вільного приміщення, де б він міг побути наодинці, відпочити від дорослих і однолітків, що його оточують [5];

– строга регламентація поведінки, що значно знижує рівень самостійності, відповідальності учнів, мінімізує можливість рефлексії, спричиняє емоційне напруження дитини;

– часта зміна вихователів і персоналу інтернатних закладів з різними програмами виховання. Відсутність безумовного прийняття дитини, необхідність постійно пристосовуватися можуть стати причиною появи таких негативних явищ, як-от пасивне ставлення дитини до життя, зростання конформізму (схильності уникати прийняття самостійних рішень), несформованість соціально значущих цінностей та орієнтирів [5];

– зниження інтимності та довірливості у спілкуванні; його емоційна спрощеність; дефіцит можливості встановлення міцних

ТНПУ MAGISTERIUM

і довготривалих взаємовідносин дитини із визначеним дорослим [7];

– превалювання авторитарної педагогіки. Часто педагог стає суб'єктом, який визначає мету та шлях розвитку вихованця, а вихованець – об'єктом, який іде цим шляхом, що значно гальмує його самостійність; відсутність індивідуального підходу до учнів; надмірна опіка й покроковий контроль;

– недостатня психолого-педагогічна підготовка вихователів [5];

– переважна регламентація на групову, а не на індивідуальну спрямованість виховних впливів [2];

– недоліки програм виховання і навчання, які не компенсують «дефектів, спричинених відсутністю сім'ї» [3];

– життя в інтернатному закладі значно звужує діапазон статевої ролі, не створює засад для первинного самоототожнення з особою тотожної статі, внаслідок чого виникають труднощі на шляху набуття гендерної ідентичності, які проявляються у сплутуванні ролей, особливо сімейних [7].

Науковці О. Кізь, В. Кравець, О. Кікінежді, звертають увагу на те, що звуженість соціального оточення в інтернатних закладах, відсутність соціально-адекватних моделей статево-рольової поведінки призводить до формування особливого типу особистості, яка характеризується слабким рівнем розвитку власної мотивації, деформацією статево-рольових орієнтацій, низькою культурою міжстатевих взаємин, труднощами у адаптації до самостійного життя та створення сім'ї. Маючи негативний досвід виконання статевої ролі в батьківській сім'ї, вихованці інтернатних закладів не отримують належного обсягу знань щодо репродуктивної функції людини, планування сім'ї, культури інтимних стосунків, збереження сексуального здоров'я з молодих років [5; 8].

Висновок. Дослідження особливостей підготовки юнаків загальноосвітньої школи-інтернат до виконання ролі майбутнього сім'янина вимагає врахування низки чинників. До першої групи чинників належать такі: потенціал позаурочної діяльності школи-інтернат у контексті досліджуваної проблеми; сенситивність молодшого юнацького віку щодо підготовки юнаків до виконання ролі майбутнього сім'янина (сприймання себе як

ТНПУ MAGISTERIUM

представника чоловічої статі, вироблення власних поглядів на характер взаємостосунків чоловіка та жінки). Друга група чинників значно ускладнює процес підготовки юнаків загальноосвітньої школи-інтернат до виконання ролі майбутнього сім'янина і пов'язана з тим, що вихованці інтернатних закладів зростають поза межами сімейного середовища або засвоїли негативний досвід сімейних стосунків; зазвичай, юнаки не мають досвіду виконання сімейних обов'язків у батьківській сім'ї. Для більшості юнаків загальноосвітньої школи-інтернат характерними є неусвідомлення соціальної значущості сім'ї у житті чоловіка; незнання сімейних функцій та непідготовленість до їх виконання; неадекватна самооцінка, знижена емпатія, нерозуміння фізіологічних та психологічних особливостей статей; низький рівень статевої поінформованості, необізнаність у питаннях сексуальної культури; спотворене уявлення про особливості статево-рольової поведінки; відсутність психологічної та практичної підготовки до усвідомленого батьківства.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт «Життєвий шлях випускників інтернатних закладів, дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей» / О. М. Балакірева, І. М. Чернін, О. М. Хмелевська та ін. К.: Український Інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка, 2010. 106 с.
2. Балакірева О. В. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві. *Український соціум*. 2002. №1. С. 21-32.
3. Виховання учня інтернатного закладу як суб'єкта самостійної життєдіяльності: наук.-метод. посіб. / кер. авт. кол. Свириденко С. О. К., 2010. 235 с.
4. Грітчина А. І. Підготовка старшокласників інтернатних закладів до сімейного життя як соціально педагогічна проблема. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д. Г., 2010. Вип. 14. Кн. 2. С. 391-398.
5. Кізь О. Б. Проблема підготовки до сімейного життя випускників шкіл-інтернатів. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія: Педагогіка. Вип. VI. 2001. С. 137-149.
6. Кобзар Б. С., Постовойтов Є. П. Специфіка позаурочної виховної

- роботи з учнями шкіл-інтернатів для дітей-сиріт, та дітей, які залишилися без піклування батьків. К.: Стилос, 1997. 311 с.
7. Косенко В. А. Специфіка навчально-виховної роботи в закладах інтернатного типу. *Науковий вісник ПДПУ імені К. Д. Ушинського*: зб. наук. пр. Одеса, 2009. Спец. випуск (Ч. II). С. 48-54.
8. Кравець В. П., Кікенеджі О. М., Кізь О. Б. Збереження репродуктивного здоров'я вихованців інтернатних закладів: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2002. 180 с.

Лозинська М. П.
магістрантка групи змІО-11
факультету педагогіки та психології
ТНПУ імені В. Гнатюка
Науковий керівник
Поліщук В. А., д. п. н., професор

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ПОБУТОВИХ НАВИЧОК ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ РОТОВОЇ ПОРОЖНИНИ У ДІТЕЙ ІЗ ФІЗИЧНИМИ ТА КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку корекційної освіти актуальною є проблема навчання та виховання дітей з різноманітними вадами та порушеннями їх фізичного чи психічного здоров'я, розробка технологій та науково обґрунтованих методик корекційно-реабілітаційної роботи. Державна статистика МОЗ України констатує факти, що в останні роки відбувається суттєве зростання кількості дітей з порушеннями розумового розвитку і їм, відповідно, необхідно надавати кваліфіковану психолого-педагогічну допомогу, супровід. Важливим аспектом є формування соціально-побутових навичок у цієї категорії дітей, що сприяє їх соціальній адаптації та слугує основою для розвитку їх трудової діяльності.

Метою статті є висвітлення поетапності дій під час формування навичок особистої гігієни за ротовою порожниною, самообслуговування у дітей з інтелектуальними та комплексними порушеннями.

Виклад основного матеріалу. Дитина з інвалідністю – це